

YK:n lapsen oikeuksien komitea

34. istunto 19. syyskuuta –3. lokakuuta 2003

YLEISKOMMENTTI NRO 5 (2003)

**Lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleiset täytäntöönpanotoimenpiteet
(4 artikla, 42 artikla ja 44 artiklan 6 kohta)**

ALKUSANAT

Lapsen oikeuksien komitea on laatinut tämän yleiskommentin esittääkseen pääpiirteittäin sopimusvaltioiden velvollisuudet kehittää komitean "yleisiksi täytäntöönpanotoimenpiteiksi" kutsumaa käsitettä. Tämä käsite kattaa useita monimutkaisia tekijöitä, ja komitea painottaa, että se tulee todennäköisesti ajan myötä antamaan yksityiskohtaisempia yleiskommentteja näistä yksittäisistä tekijöistä laajentaakseen tässä esittämäänsä pääpiirteitä. Komitea on jo laajentanut tätä käsitettä yleiskommentissaan nro 2 (2002) riippumattomien kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden roolista lapsen oikeuksien edistämässä ja suojelussa.

4 artikla

"Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi sopimusvaltiot ryhtyvät mahdollisimman täysimääräisesti tällaisiin toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa."

I JOHDANTO

1. Ratifioidessaan yleissopimuksen lapsen oikeuksista valtio hyväksyy kansainväliseen oikeuteen perustuvat velvollisuudet panna se täytäntöön. Täytäntöönpano on prosessi, jossa sopimusvaltiot ryhtyvät toimiin taatakseen yleissopimuksen kaikkien oikeuksien toteutumisen kaikkien niiden lainkäyttövallan alaisten lasten osalta.¹ Yleissopimuksen 4 artiklassa sopimusvaltioita vaaditaan ryhtymään "kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin" siihen sisältyvien oikeuksien panemiseksi täytäntöön. Vaikka valtio nimenomaisesti hyväksyy yleissopimuksen mukaiset velvollisuudet, sen on täytäntöönpanotehtävässään, eli lasten ihmisoikeuksien toteuttamisessa, osallistettava kaikki muut yhteiskunnan sektorit ja tietysti myös itse lapset. Olennaista on varmistaa, että kansallinen lainsäädäntö on kokonaisuudessaan täysin yhteensopiva yleissopimuksen kanssa ja että yleissopimuksen periaatteita ja määräyksiä voidaan soveltaa suoraan ja ne voidaan panna asianmukaisesti täytäntöön. Lapsen oikeuksien komitea on lisäksi määritellyt useita erilaisia tehokkaan täytäntöönpanon edellyttämiä toimenpiteitä, mukaan lukien erityisten rakenteiden ja valvonta-, koulutus- ja muiden toimien kehittäminen hallituksen, parlamentin ja oikeuslaitoksen kaikilla tasoilla.²

2. Suorittaessaan sopimusvaltioiden yleissopimuksen mukaisten raporttien määräaikaistarkastelua komitea kiinnittää erityishuomiota "yleisiksi täytäntöönpanotoimenpiteiksi" kutsumiinsa seikkoihin. Tarkastelun päätteeksi antamissaan loppupäätelmissä komitea antaa erityisiä suosituksia, jotka liittyvät yleisiin toimenpiteisiin. Se odottaa sopimusvaltion kuvailevan seuraavassa määräaikaishuoltopöytäkirjassaan toimia, joihin on ryhtytty komitean suositusten perusteella. Komitean raportointiohjeissa yleissopimuksen artiklat on järjestetty ryhmiin.³ Näistä ensimmäinen on "yleiset täytäntöönpanotoimenpiteet", joka yhdistää 4 artiklan, 42 artiklan (velvollisuus saattaa yleissopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon; katso jäljempänä kohta 66) ja 44 artiklan 6 kohdan (velvollisuus julkistaa raportit laajalti yleisölle omassa maassaan; katso jäljempänä kohta 71).

3. Näiden määräysten lisäksi 2 artiklassa on määrätty muista yleisistä täytäntöönpanoon liittyvistä velvollisuuksista: "Sopimusvaltiot kunnioittavat ja takaavat tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista [...] erottelua."

4. Lisäksi 3 artiklan 2 kohdan mukaan "sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkivissään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin."

5. Kansainväliseen ihmisoikeuslainsäädäntöön sisältyy yleissopimuksen 4 artiklan kanssa samankaltaisia artikloja, joissa määrätään yleisistä täytäntöönpanovelvollisuuksista, kuten kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 2 artikla ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 2 artikla. Ihmisoikeuskomitea ja taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea ovat antaneet näitä määräyksiä koskevia yleiskommentteja, joita tulisi pitää tätä yleiskomenttia täydentävinä asiakirjoina ja joihin viitataan jäljempänä.⁴

6. Vaikka 4 artikla heijastaa sopimusvaltioiden yleistä täytäntöönpanovelvollisuutta, sen toinen virke viittaa siihen, että kansalais- ja poliittiset oikeudet eroaisivat taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista: "Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi sopimusvaltiot ryhtyvät mahdollisimman täysimääräisesti tällaisiin toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa. "Olemassa ei kuitenkaan ole yksinkertaista tai virallista yleisten ihmisoikeuksien tai yleissopimuksen mukaisten oikeuksien jaottelua näihin kahteen kategoriaan. Komitean raportointiohjeissa 7, 8, 13–17 artiklat ja 37 artiklan a kohta ryhmitellään otsikon "kansalaisoikeudet ja -vapaudet" alle, mutta kontekstista ilmenee, että nämä eivät ole ainoita yleissopimuksessa mainittuja kansalais- ja poliittisia oikeuksia. Onkin selvää, että monet muut yleissopimuksen artiklat, kuten 2, 3, 6 ja 12 artiklat, sisältävät kansalais- tai poliittisia oikeuksia muodostavia elementtejä ja heijastelevat näin ollen kaikkien ihmisoikeuksien toisistaan riippuvaista ja jakamatonta luonnetta. Taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista nauttiminen kietoutuu erottamattomasti kansalais- ja poliittisista oikeuksista nauttimiseen. Kuten todetaan jäljempänä kohdassa 25, komitea katsoo, että taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet samoin kuin kansalais- ja poliittiset oikeudetkin tulisi katsoa tuomioistuinten toimivaltaan kuuluviksi.

7. Yleissopimuksen 4 artiklan toinen virke heijastelee sen realiteetin hyväksymistä, että voimavarojen – sekä taloudellisten että muiden – puute voi estää taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien täysimääräisen täytäntöönpanon joissakin valtioissa, ja näin ollen siinä esitetäänkin tällaisten oikeuksien "asteittaisen toteuttamisen" käsite: valtioiden on pystyttävä osoittamaan, että ne ovat ryhtyneet "mahdollisimman täysimääräisesti tällaisiin toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan" ja tarvittaessa pyrkineet kansainväliseen yhteistyöhön. Ratifioidessaan yleissopimuksen valtiot eivät pelkästään hyväksy velvollisuuksia panne se täytäntöön omalla lainkäyttöalueellaan vaan myös velvollisuuden edistää sen maan ilmanlaajuista täytäntöönpanoa kansainvälisen yhteistyön kautta (katso jäljempänä kohta 60).

8. Virkkeen sanamuoto vastaa taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa käytettyä sanamuotoa, ja komitea yhtyy täysin taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean toteamukseen siitä, että "vaikka käytettävissä olevat voimavarat olisivat todistetusti riittämättömät, sopimusvaltiolla on kuitenkin velvollisuus pyrkiä takaamaan mahdollisimman laaja asianmukaisista oikeuksista nauttiminen vallitsevissa olosuhteissa...".⁵ Taloudellisista olosuhteistaan riippumatta valtioiden edellytetään ryhtyvän kaikkiin mahdollisiin toimiin toteuttaakseen lapsen oikeudet ja kiinnittävän tässä erityishuomiota kaikkein epäedullisimmassa asemassa oleviin lapsiin.

9. Komitean määrittelemien ja tässä yleiskomentissa kuvattujen yleisten täytäntöönpanotoimenpiteiden tarkoituksena on edistää täysimääräistä kaikista yleissopimuksen mukaisista oikeuksista nauttimista kaikkien lasten keskuudessa lainsäädännön avulla, perustamalla sekä valtiollisia että riippumattomia koordinointi- ja valvontaelimiä, keräämällä kattavasti tietoja, lisäämällä tietoisuutta ja tarjoamalla koulutusta sekä kehittämällä ja panemalla täytäntöön asianmukaisia politiikkoja, palveluja ja ohjelmia. Yksi yleissopimuksen hyväksymisen ja lähes yleismaailmallisen ratifiointin myönteisistä seurauksista on se, että kansallisella tasolla on kehitetty monia erilaisia uusia lapsiin keskittyviä ja lapsilähtöisiä elimiä, rakenteita ja toimintoja, kuten lasten oikeuksien yksiköjä hallituksen ytimeen, lapsiasioista vastaavia ministerejä, lapsiin keskittyviä ministeriöiden välisiä komiteoita, parlamentaaraisia valiokuntia, lapsiin kohdistuvien vaikutusten analysointia, lapsibudjetointia ja raportteja "lasten oikeuksien tilasta", lasten oikeuksiin keskittyvien kansalaisjärjestöjen yhteenliittymiä, lapsiasiaavaltuutettuja, lapsiasiamiehiä jne.

10. Vaikka jotkut näistä kehitysaskelista saattavat vaikuttaa lähinnä kosmeettisilta, niiden käyttöönotto kuitenkin osoittaa vähintään muutosta siinä, miten lapsen asema yhteiskunnassa käsitetään, sekä halua antaa lapsille enemmän poliittista painoarvoa ja kasvavaa ymmärrystä hallinnon vaikutuksista lapsiin ja heidän ihmisoikeuksiinsa.
11. Komitea painottaa, että yleissopimuksen kontekstissa valtioiden on nähtävä roolinaan täyttää kaikkiin lapsiin kohdistuvat selkeät oikeudelliset velvollisuutensa. Lasten ihmisoikeuksien täytäntöönpanoa ei tule nähdä hyväntekeväisyysprosessina, jossa lapsille ollaan suopeita.
12. Koko yleissopimuksen tehokas täytäntöönpano edellyttää lapsen oikeuksien näkökulman kehittämistä kaikkialla hallituksen, parlamentin ja oikeuslaitoksen piirissä ja erityisesti yleissopimuksen seuraavien artiklojen valossa, jotka komitea on määritellyt yleisperiaatteiksi:

2 artikla: valtioiden velvollisuus kunnioittaa ja taata yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista erottelua. Tämä syrjimättömyysvelvollisuus edellyttää, että valtiot pyrkivät aktiivisesti tunnistamaan yksittäiset lapset ja lapsiryhmät, joiden oikeuksien tunnustaminen ja toteuttaminen saattavat vaatia erityisiä toimenpiteitä. Komitea erityisesti korostaa esimerkiksi tarvetta kerätä eriteltyjä tietoja, jotta syrjintä tai potentiaalinen syrjintä voidaan tunnistaa. Syrjintään puuttuminen voi edellyttää muutoksia lainsäädäntöön, hallintoon ja voimavarojen jakamiseen sekä koulutuksellisia toimenpiteitä asenteiden muuttamiseksi. On syytä korostaa, että yhtäläiseen oikeuksiin pääsyyn liittyvän syrjimättömyysperiaatteen soveltaminen ei tarkoita identtistä kohtelua. Ihmisoikeuskomitean yleiskommentissa on korostettu sitä, että on tärkeää ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin syrjintään johtavien olosuhteiden lievittämiseksi tai poistamiseksi.⁶

3 artiklan 1 kohta: lapsen edun ottaminen ensisijaisesti huomioon kaikissa lapsia koskevissa toimissa. Tässä artiklassa viitataan toimiin, joihin "julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimiä" on ryhdyttävä. Periaate edellyttää aktiivisia toimenpiteitä kaikkialla hallituksen, parlamentin ja oikeuslaitoksen piirissä. Jokaisen lainsäädäntö-, hallinto- ja oikeuselimen tai -instituution edellytetään soveltavan lapsen edun periaatetta järjestelmällisesti harkitessaan, kuinka niiden päätökset ja toimet vaikuttavat tai tulevat vaikuttamaan lasten oikeuksiin ja etuihin, kuten ehdotetut tai nykyiset lait tai politiikat, hallintotoimet tai tuomioistuimen päätökset, mukaan lukien myös ne, jotka eivät suoraan koske lapsia vaan vaikuttavat heihin välillisesti.

6 artikla: lapsen synnynäinen oikeus elämään ja sopimusvaltioiden velvollisuus taata lapselle elämän, henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti. Komitea odottaa valtioiden tulkitsevan "kehityksen" sen laajimmassa merkityksessä kokonaisvaltaiseksi käsitteeksi, johon sisältyy lapsen ruumiillinen, henkinen, hengellinen, moraalinen, psykologinen ja sosiaalinen kehitys. Täytäntöönpanotoimenpiteiden tavoitteena tulisi olla kaikkien lasten optimaalinen kehitys.

12 artikla: lapsen oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa ja lapsen näkemysten ottaminen huomioon. Tämä periaate, joka korostaa lapsen roolia aktiivisena toimijana oikeuksiensa edistämässä, suojelussa ja valvonnassa, koskee yhtäläisesti kaikkia toimenpiteitä, joihin valtiot ryhtyvät yleissopimuksen täytäntöönpanemiseksi.

Hallitusten päätöksentekoprosessin avaaminen on positiivinen haaste, johon komitea on havainnut yhä useamman valtion vastaavan. Koska tähän mennessä vain harvat valtiot ovat laskeneet

äänestysiän alle 18 vuoteen, on yhä tärkeämpää varmistaa, että äänioikeudettomien lasten näkemyksiä kunnioitetaan hallituksissa ja parlamenteissa. Jotta kuuleminen olisi mielekästä, asiakirjat samoin kuin prosessitkin on asetettava saataville. On suhteellisen helppoa antaa mielikuva lasten "kuuntelemisesta"; heidän näkemystensä ottaminen huomioon sen sijaan edellyttää todellista muutosta. Lasten kuuntelemista ei saisi pitää itsessään päämääränä vaan pikemminkin keinona, jolla valtiot huomioivat lasten oikeuksien täytäntöönpanon entistä paremmin vuorovaikutuksessaan lasten kanssa ja lasten puolesta toteutettavissa toimissaan.

Yksittäiset tai säännölliset tapahtumat, kuten lasten parlamentit, voivat olla innostavia ja herättää yleistä tietoisuutta. Yleissopimuksen 12 artiklassa kuitenkin edellytetään johdonmukaisia ja jatkuvia järjestelyjä. Lasten osallistamisessa ja kuulemisessa pitää myös välttää pelkkää näennäisyttä ja pyrkiä varmistamaan edustavat näkemykset. Yleissopimuksen 12 artiklan 1 kohdassa painotettu "heitä koskevissa asioissa" viittaa siihen, että tiettyjen lapsiryhmien näkemykset tietyistä asioista on varmistettava – esimerkiksi sellaisten lasten näkemykset nuoriso-oikeusjärjestelmää koskevista lakiuudistusehdotuksista, joilla on kokemusta näistä järjestelmistä, tai adoptoitujen tai adoptioperheissä elävien lasten näkemykset adoptiolainsäädännöstä ja -politiikasta. On tärkeää, että hallitukset luovat lapsiin suorat suhteet eivätkä pelkästään sellaisia suhteita, joissa välittäjinä toimivat kansalaisjärjestöt tai ihmisoikeusinstituutiot. Yleissopimuksen varhaisina vuosina kansalaisjärjestöillä oli merkittävä uranuurtajan rooli lapsia osallistavien lähestymistapojen kehittämisessä, mutta asianmukaisen suoran yhteydenpidon luominen on sekä hallitusten että lasten etu.

II VARAUMIEN TARKASTELU

13. Yleisiä täytäntöönpanotoimenpiteitä koskevissa raportointiohjeissaan komitea pyytää sopimusvaltiota ensin ilmoittamaan, katsooko se tarpeelliseksi säilyttää mahdollisesti tekemänsä varaukset tai onko sillä aikomusta poistaa niitä.⁷ Yleissopimuksen sopimusvaltioilla on oikeus tehdä varauksia yleissopimuksen ratifiointiin tai sopimukseen liittymisen yhteydessä (51 artikla). Komitean tavoitteena oleva lasten ihmisoikeuksien täysimääräisen ja ehdottoman kunnioittamisen varmistaminen voidaan saavuttaa vain, jos valtiot poistavat varauksensa. Raportteja tarkastellessaan komitea suosittelee johdonmukaisesti varauksien tarkastelua ja poistamista. Jos valtio tarkastelun jälkeen päättää säilyttää varauksen, komitea pyytää sitä liittämään täydellisen selvityksen seuraavaan määräaikaisraporttiin. Komitea kiinnittää sopimusvaltioiden huomion tukeen, jonka ihmisoikeuksien maailmankonferenssi ilmaisi varauksien tarkastelulle ja poistamiselle.⁸

14. Valtiosopimus-oikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 2 artiklassa "varauma" tarkoittaa "miten tahansa muotoiltua tai nimitettyä yksipuolista selitystä, jonka valtio antaa allekirjoittaessaan, ratifioidessaan tai hyväksyessään valtiosopimuksen tai siihen liittyessään ja jonka tarkoituksena on valtiosopimuksen tiettyjen määräysten oikeudellisten vaikutusten poistaminen tai muuttaminen sovellettaessa niitä tähän valtioon". Wienin yleissopimuksessa todetaan, että valtioilla on oikeus ratifioidessaan valtiosopimuksen tai liittyessään siihen tehdä varauma, jollei se "ole ristiriidassa valtiosopimuksen tarkoituksen ja päämäärän kanssa" (19 artikla).

15. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 51 artiklan 2 kohta heijastaa tätä: "Varauma, joka ei ole sopuoinnussa tämän yleissopimuksen päämäärän ja tarkoituksen kanssa, ei sallita." Komitea on syvästi huolissaan siitä, että jotkut valtiot ovat tehneet 51 artiklan 2 kohtaa selvästi rikkovia varauksia väittämällä esimerkiksi, että valtion voimassa oleva perustuslaki tai lainsäädäntö, joissakin tapauksissa myös uskonnollinen laki, rajoittaa yleissopimuksen kunnioittamista. Valtiosopimus-oikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 27 artiklassa määrätään seuraavaa: "Osapuoli ei voi vedota sisäisen oikeutensa määräyksiin perusteena valtiosopimuksen täyttämättä jättämiselle."

16. Komitea huomauttaa, että joissakin tapauksissa sopimusvaltiot ovat esittäneet virallisia vastalauseita tällaisia toisten sopimusvaltioiden tekemiä laaja-alaisia varaumia kohtaan. Se kiittelee kaikkia toimia, joilla edistetään sen varmistamista, että yleissopimusta kunnioitetaan mahdollisimman täysimääräisesti kaikissa sopimusvaltioissa.

III MUIDEN KESKEISTEN KANSAINVÄLISTEN IHMISOIKEUSSOPIMUSTEN RATIFIOINTI

17. Tarkastellessaan yleisiä täytäntöönpanotoimenpiteitä ja ottaen huomioon ihmisoikeuksien jakamattomuutta ja toisistaan riippuvaisuutta koskevat periaatteet komitea johdonmukaisesti kehottaa sopimusvaltioita ratifioimaan lapsen oikeuksien yleissopimuksen kaksi valinnaista pöytäkirjaa (jotka koskevat lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin sekä lapsikauppaa ja lasten hyväksikäyttöä prostituutiossa ja pornografiassa) ja kuusi muuta keskeistä kansainvälistä ihmisoikeussopimusta, jolleivät ne ole jo näin tehneet. Käydessään vuoropuhelua sopimusvaltioiden kanssa komitea usein kannustaa niitä harkitsemaan muiden asiaankuuluvien kansainvälisten sopimusten ratifiointia. Tähän yleiskommenttiin on liitetty näiden sopimusten ohjeellinen luettelo, jota komitea päivittää aika ajoin.

IV Lainsäädännölliset toimenpiteet

18. Komitea katsoo, että velvollisuutena on tarkastella kaikkea kansallista lainsäädäntöä ja siihen liittyviä hallinnollisia ohjeita sen varmistamiseksi, että yleissopimusta noudatetaan täysimääräisesti. Komitea on ymmärtänyt ensimmäisten raporttien lisäksi jo toisten ja kolmansien raporttien tarkastelusta saamansa kokemuksen perusteella, että kansallisen tason tarkasteluprosessi on aloitettu useimmissa tapauksissa, mutta sen on oltava perusteellisempi. Tarkastelussa ei pidä ainoastaan tarkastella yleissopimusta artikla artiklalta vaan myös kokonaisvaltaisesti tunnustaan ihmisoikeuksien toisistaan riippuvaisuus ja jakamattomuus. Tarkastelun on oltava pikemminkin jatkuvaa kuin kertaluontoista, ja siinä on keskityttävä sekä ehdotettuun että olemassa olevaan lainsäädäntöön. Vaikka on tärkeää sisällyttää tämä tarkasteluprosessi osaksi kaikkien asianomaisten ministeriöiden hallintokoneistoa, sen lisäksi kannattaa hyödyntää riippumatonta tarkastelua, joka tapahtuu esimerkiksi parlamentin valiokunnissa ja käsittelyissä sekä kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden, kansalaisjärjestöjen, tutkijoiden, vaikutuksen kohteena olevien lasten ja nuorten ja muiden tahojen toimesta.

19. Sopimusvaltioiden on varmistettava kaikin tarpeellisin keinoin, että yleissopimuksen määräyksillä on oikeusvaikutuksia niiden kansallisissa oikeusjärjestelmissä. Tämä on edelleen haasteena monissa sopimusvaltioissa. Erityisen tärkeää on selkeyttää yleissopimuksen soveltamisalaa "automaattisen täytäntöönpanon" periaatetta soveltavissa valtioissa ja niissä, jotka väittävät, että yleissopimuksella on "perustuslaillinen asema" tai että se on sisällytetty kansalliseen lainsäädäntöön.

20. Komitea panee tyytyväisenä merkille yleissopimuksen sisällyttämisen kansalliseen lainsäädäntöön. Tämä on perinteinen lähestymistapa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanoon joissakin, mutta ei kaikissa valtioissa. Sisällyttämisen tulisi merkitä sitä, että yleissopimuksen määräyksiin voidaan vedota suoraan tuomioistuimissa, kansalliset viranomaiset voivat soveltaa niitä suoraan ja että ne ovat ensisijaisia, jos sopimuksen ja kansallisen lainsäädännön tai yleisen käytännön välillä on ristiriita. Sisällyttäminen ei sinänsä poista tarvetta varmistaa, että koko asiaankuuluva kansallinen lainsäädäntö, mukaan lukien mahdolliset paikalliset lait ja tapaoikeus, saatetaan yhdenmukaiseksi yleissopimuksen kanssa. Jos lainsäädännössä esiintyy ristiriitaa, etusija tulisi aina antaa yleissopimukselle valtiosopimus-oikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 27 artiklan mukaisesti. Jos valtio siirtää lainsäädäntövaltaansa liittovaltion alueellisille hallituksille, sen on myös vaadittava näitä toissijaisia hallituksia säätämään lakeja yleissopimuksen puitteissa ja varmistamaan tehokas täytäntöönpano (katso myös jäljempänä kohta 40 ja sitä seuraavat kohdat).

21. Jotkut valtiot ovat väittäneet komitealle, että niiden perustuslakiin sisältyvät "kaikkien" oikeuksia koskevat takeet riittävät varmistamaan näiden oikeuksien kunnioittamisen lasten osalta. Tätä on arvioitava sen

valossa, toteutuvatko sovellettavat oikeudet todella lasten osalta ja voidaanko niihin vedota suoraan tuomioistuimissa. Komitea panee tyytyväisenä merkille sen, että kansallisiin perustuslakeihin on sisällytetty lasten oikeuksia koskevia pykäläiä, jotka heijastelevat yleissopimuksen keskeisiä periaatteita, mikä auttaa korostamaan yleissopimuksen keskeistä viestiä siitä, että lapset ovat aikuisten ohella ihmisoikeuksien haltijoita. Tämä sisällyttäminen ei kuitenkaan automaattisesti takaa lasten oikeuksien kunnioittamista. Jotta näiden oikeuksien täysimääräistä täytäntöönpanoa ja tarpeen mukaan myös oikeuksien käyttöä lasten itsensä toimesta voitaisiin edistää, saatetaan tarvita lisää lainsäädännöllisiä ja muita toimenpiteitä.

22. Komitea korostaa olevan erityisen tärkeää varmistaa, että kansallinen lainsäädäntö heijastaa yleissopimuksessa määriteltyjä yleisperiaatteita (2, 3, 6 ja 12 artiklat; katso edellä kohta 12). Komitea panee tyytyväisenä merkille, että on laadittu lasten oikeuksia koskevaa lainsäädäntöä, jossa voidaan korostaa ja painottaa yleissopimuksen periaatteita. Komitea kuitenkin painottaa lisäksi olevan tärkeää, että kaikki asiaankuuluvat "alakohtaiset" lait (jotka koskevat koulutusta, terveydenhuoltoa, oikeusala jne.) heijastelevat johdonmukaisesti yleissopimuksen periaatteita ja normeja.

23. Komitea kannustaa kaikkia sopimusvaltioita 41 artiklan perusteella säätämään ja panemaan täytäntöön lainkäyttöalueellaan säännöksiä, jotka edistävät paremmin lapsen oikeuksien toteutumista kuin yleissopimukseen sisältyvät määräykset. Komitea painottaa, että muut kansainväliset ihmisoikeussopimukset koskevat kaikkia iältään alle 18-vuotiaita henkilöitä.

V OIKEUKSIEN KUULUMINEN TUOMIOISTUINTEN TOIMIVALTAAN

24. Jotta oikeuksilla olisi merkitystä, niiden loukkausten hyvittäminen on oltava käytettävissä tehokkaat oikeussuojakeinot. Tämä vaatimus sisältyy epäsuorasti yleissopimukseen, ja siihen on viitattu johdonmukaisesti kuudessa muussa keskeisessä kansainvälisessä ihmisoikeussopimuksessa. Lasten erityinen ja muista riippuvainen asema luo heille todellisia vaikeuksia käyttää oikeussuojakeinoja, jos heidän oikeuksiaan on loukattu. Näin ollen valtioiden on kiinnitettävä erityishuomiota sen varmistamiseen, että lasten ja heidän edustajiensa käytettävissä on tehokkaita lapsilähtöisiä menettelyjä. Näihin tulisi kuulua lapsiystävällisten tietojen, neuvojen ja tuen tarjoaminen, mukaan lukien tuki oman asiansa ajamiseen, ja pääsy riippumattomiin valitusmenettelyihin ja tuomioistuimiin, mukaan lukien tarvittava oikeudellinen ja muu apu. Jos oikeuksia todetaan loukatun, saatavilla tulisi olla asianmukaisia korvauskeinoja, kuten hyvitykset, ja tarvittaessa toimenpiteitä, joilla edistetään ruumiillista ja henkistä toipumista, kuntoutumista ja yhteiskunnallista sopeutumista, kuten edellytetään 39 artiklassa.

25. Kuten todettiin edellä kohdassa 6, komitea painottaa, että taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet samoin kuin kansalais- ja poliittiset oikeudetkin tulisi nähdä tuomioistuinten toimivaltaan kuuluviksi. On olennaista, että oikeudet määritellään kansallisessa lainsäädännössä riittävän yksityiskohtaisesti, jotta oikeussuojakeinot sopimuksen noudattamatta jättämistä koskevissa tilanteissa olisivat tehokkaita.

VI HALLINNOLLISET JA MUUT TOIMENPITEET

26. Komitea ei voi määrätä yksityiskohtaisesti sellaisista toimenpiteistä, joiden kaikki sopimusvaltiot katsovat olevan tarpeellisia yleissopimuksen tehokkaan täytäntöönpanon takaamiseksi. Komitea on kuitenkin tiivistänyt tähän valtioita varten joitakin keskeisiä neuvoja, jotka perustuvat komitean ensimmäisen vuosikymmenen aikana sopimusvaltioiden raporttien tarkastelusta saamaan kokemukseen ja jatkuvaan vuoropuheluun hallitusten, Yhdistyneiden kansakuntien ja siihen liittyvien järjestöjen, kansalaisjärjestöjen ja muiden toimivaltaisten elinten kanssa.

27. Komitea katsoo, että yleissopimuksen tehokas täytäntöönpano edellyttää selkeää, eri alat ylittävää koordinoitua, jotta lasten oikeudet voidaan tunnistaa ja toteuttaa koko hallituksen piirissä, ja koordinoitua sekä hallinnon eri tasojen että hallituksen ja kansalaisyhteiskunnan välillä, johon erityisesti kuuluvat myös lapset ja nuoret itse. Poikkeuksetta monet eri ministeriöt ja muut valtiolliset tai puolivaltiolliset elimet vaikuttavat lasten elämään ja oikeuksista nauttimiseen. On vain harvoja, jos yhtään, ministeriötä, jolla ei ole

minkäänlaista suoraa tai välillistä vaikutusta lasten elämään. Tiukka täytäntöönpanon valvonta on välttämätöntä, ja se tulisi sisällyttää hallinnon prosesseihin kaikilla tasoilla. Samalla tarvitaan myös kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden, kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden toteuttamaa riippumatonta valvontaa.

A. Yleissopimukseen perustuvan kattavan kansallisen strategian kehittäminen

28. Jotta koko hallitus ja kaikki sen tasot edistäisivät ja kunnioittaisivat lapsen oikeuksia, hallituksen on toimittava yleissopimukseen perustuvan yhdistävän, kattavan ja oikeusperustaisen kansallisen strategian pohjalta.

29. Komitea kiittelee sitä, että valtiot ovat laatineet yleissopimukseen perustuvia kattavia lapsia koskevia kansallisia strategioita tai toimintasuunnitelmia. Kun sopimusvaltiot kehittävät ja/tai tarkastelevat kansallisia strategioitaan, komitea odottaa niiden ottavan huomioon suositukset, jotka se on antanut valtioiden määräaikaishavainnotteja koskevissa loppupäätelmissään. Jotta tällainen strategia olisi tehokas, siinä on otettava huomioon kaikkien lasten tilanne ja kaikki yleissopimuksen mukaiset oikeudet. Se on kehittävä hyödyntäen kuulemisprosessia, johon otetaan mukaan myös lapset ja nuoret sekä lasten ja nuorten kanssa asuvat ja työskentelevät henkilöt. Kuten edellä todettiin (12 kohta), lasten merkityksellinen kuuleminen edellyttää erityisiä lapsilähtöisiä materiaaleja ja prosesseja; kyse ei ole pelkästään siitä, että lapsille tarjotaan pääsy aikuisille tarkoitettuihin prosesseihin.

30. Erityishuomiota on kiinnitettävä syrjäytyneessä ja epäedullisessa asemassa olevien lapsiryhmien tunnistamiseen ja heidän asettamiseen etusijalle. Yleissopimuksessa tunnustettu syrjimättömyysperiaate edellyttää, että kaikki yleissopimuksen takaamat oikeudet taataan kaikille valtioiden lainkäyttövallan alaisille lapsille. Kuten edellä todettiin (12 kohta), syrjimättömyysperiaate ei estä ryhtymästä erityisiin toimenpiteisiin syrjinnän vähentämiseksi.

31. Jotta strategia olisi vaikutusvaltainen, se on hyväksyttävä hallinnon ylimmällä tasolla. Samoin se on liitettävä kansalliseen kehityssuunnitteluun ja sisällytettävä kansalliseen budjettiin; muutoin strategia jää keskeisten päätöstentekoprosessien ulkopuolelle.

32. Strategia ei saa olla pelkästään hyvien aikomusten luettelo, vaan sen on sisällettävä kuvaus kestävästä prosessista lasten oikeuksien toteuttamiseksi kaikkialla valtiossa. Siinä on mentävä politiikkoja ja periaatteita koskevia lausuntoja pidemmälle ja asetettava todelliset ja saavutettavissa olevat tavoitteet, jotka liittyvät kaikkien lasten laajoihin taloudellisiin, sosiaalisiin, sivistyksellisiin ja kansalais- ja poliittisiin oikeuksiin. Kattavaa kansallista strategiaa voidaan tarkentaa alakohtaisissa kansallisissa toimintasuunnitelmissa, jotka koskevat esimerkiksi koulutusta ja terveydenhuoltoa ja joissa asetetaan erityistavoitteita ja kohdennettuja täytäntöönpanotoimenpiteitä sekä kohdennetaan taloudellisia ja inhimillisiä voimavaroja. Strategiassa asetetaan väistämättä painopisteitä, mutta siinä ei saa laiminlyödä tai mitenkään vähentää niitä yksityiskohtaisia velvollisuuksia, jotka sopimusvaltiot ovat yleissopimuksen nojalla hyväksyneet. Strategialle on osoitettava riittävät inhimilliset ja taloudelliset voimavarat.

33. Kansallisen strategian kehittäminen ei ole kertaluontoinen tehtävä. Kun strategia on laadittu, sitä on levitettävä laajasti hallinnon ja yleisön keskuudessa, mukaan lukien lapsille (ja siitä on laadittava lapsiystävällisiä ja muita asianmukaisia versioita sekä käännettävä se tarvittaville kielille). Strategian on sisällettävä järjestelyt sen valvontaan, jatkuvaan arviointiin ja säännölliseen päivittämiseen sekä parlamentille ja suurelle yleisölle tapahtuvaa määräaikaishavainnotointia varten.

34. "Kansalliset toimintasuunnitelmat", joita valtioita kannustettiin kehittämään vuonna 1990 järjestetyn ensimmäisen lasten huippukokouksen jälkeen, liittyivät erityisiin sitoumuksiin, joita huippukokoukseen osallistuneet valtiot tekivät.⁹ Ihmisoikeuksien maailmankonferenssissa vuonna 1993 hyväksytyssä Wienin julistuksessa ja toimintasuunnitelmassa valtioita kehoitetaan sisällyttämään lapsen oikeuksien yleissopimus kansallisiin ihmisoikeustoimintasuunnitelmiin.¹⁰

35. Myös vuonna 2002 järjestetyn, lapsia koskeneen Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen erityisistunnon tuloksena syntynyt asiakirja velvoittaa valtiot "kehittämään tai vahvistamaan kiireellisesti, mahdollisuuksien mukaan vuoden 2003 loppuun mennessä, kansallisia ja tarvittaessa alueellisia toimintasuunnitelmia, joissa on tiettyjä aikarajoitteisia ja mitattavissa olevia tällaiseen toimintasuunnitelmaan perustuvia päämääriä ja tavoitteita...".¹¹ Komitea panee tyytyväisenä merkille valtioiden tekemät sitoumukset siitä, että ne pyrkivät saavuttamaan päämäärät ja tavoitteet, jotka asetettiin lapsia koskeneessa erityisistunnossa ja määriteltiin sen tuloksena syntyneessä asiakirjassa *A World Fit for Children* (Lapsille sopiva maailma). Komitea kuitenkin painottaa, että erityisten sitoumusten tekeminen maailmanlaajuisissa tapaamisissa ei mitenkään vähennä sopimusvaltioiden yleissopimukseen perustuvia oikeudellisia velvollisuuksia. Myöskään erityisten toimintasuunnitelmien laatiminen erityisistunnon johdosta ei vähennä tarvetta laatia kattava yleissopimuksen täytäntöönpanostrategia. Valtioiden tulisi sisällyttää yleissopimuksen yleiseen täytäntöönpanostrategiaan kaikki toimet, joihin ne ryhtyvät vuoden 2002 erityisistunnon ja muiden asiaankuuluviin maailmanlaajuisien konferenssien johdosta.

36. Asiakirjassa sopimusvaltioita kannustetaan myös "harkitsemaan tietojen sisällyttämistä toteutetuista toimenpiteistä ja nykyisen toimintasuunnitelman täytäntöönpanossa saavutetuista tuloksista raportteihin, joita ne antavat lapsen oikeuksien komitealle".¹² Komitea tukee tätä ehdotusta ja on sitoutunut valvomaan edistystä, jota saadaan aikaan erityisistunnossa tehtyjen sitoumusten toteuttamisessa. Komitea tarjoaa myös lisäopastusta uudistetuissa ohjeissaan, jotka koskevat yleissopimuksen mukaista määräaikaista raportointia.

B. Lasten oikeuksien täytäntöönpanon koordinointi

37. Tarkastellessaan sopimusvaltioiden raportteja komitea on lähes aina havainnut tarpeelliseksi kannustaa lisäämään hallinnon koordinoitua seuraavasti, jotta voidaan varmistaa tehokas täytäntöönpano: koordinointi keskushallintoon kuuluvien ministeriöiden välillä, eri maakuntien ja alueiden välillä, keskushallinnon ja muiden hallintotasojen välillä sekä hallituksen ja kansalaisyhteiskunnan välillä. Koordinoinnin tarkoituksena on varmistaa, että yleissopimuksen kaikkia periaatteita ja normeja kunnioitetaan kaikkien valtion lainkäyttövallan alaisten lasten osalta ja että yleissopimuksen ratifiointista tai siihen liittymisestä seuraavia velvollisuuksia ei tunnusteta pelkästään niissä suurissa ministeriöissä, joilla on merkittävä vaikutus lasten koulutukseen, terveyteen tai hyvinvointiin jne. vaan kauttaaltaan koko hallituksessa, mukaan lukien esimerkiksi taloudesta, suunnittelusta, työllisyydestä ja puolustuksesta vastaavissa ministeriöissä, ja kaikilla hallintotasoilla.

38. Komitea katsoo, ettei sen sopimuselimen ominaisuudessa ole suotavaa pyrkiä määräämään yksityiskohdaisista järjestelyistä, jotka sopisivat kaikkien sopimusvaltioiden hyvin erilaisiin hallintojärjestelmiin. Tehokkaan koordinoinnin saavuttamiseksi on olemassa monia virallisia ja epävirallisia tapoja, joihin kuuluvat esimerkiksi ministeriöiden ja virastojen väliset lapsiin keskittyvät komiteat. Komitea ehdottaa, että sopimusvaltioiden tulisi tarkastella hallintokoneistoaan yleissopimuksen ja erityisesti sen neljän yleisperiaatteen määrittelyn artiklan täytäntöönpanon näkökulmasta, jos ne eivät ole jo näin tehneet (katso edellä kohta 12).

39. Monet sopimusvaltiot ovat onnistuneesti perustaneet erityisen ministeriön tai yksikön lähelle hallituksen ydintä, joissakin tapauksissa presidentin, pääministerin tai hallituksen kanslian yhteyteen, koordinoimaan täytäntöönpanoa ja lapsia koskevaa politiikkaa. Kuten edellä todettiin, lähes kaikkien ministeriöiden toimet vaikuttavat lasten elämään. Vastuun siirtäminen kaikista lasten palveluista yhdelle ministeriölle ei ole käytännöllistä, ja tällaisen lähestymistavan vaarana on joka tapauksessa se, että se johtaa lasten entistä suurempaan syrjäyttämiseen hallituksessa. Sen sijaan erityinen yksikkö, jolle annetaan korkean tason toimivalta raportoida suoraan esimerkiksi pääministerille, presidentille tai hallituksen komitealle, saattaa edesauttaa sekä yleistä tavoitetta tehdä lapset näkyvämmiksi hallituksessa että koordinoitua sen varmistamiseksi, että lasten oikeuksia kunnioitetaan koko hallituksen piirissä ja kaikilla hallintotasoilla. Tällaiselle yksikölle tulisi antaa tehtäväksi kehittää kattava lapsia koskeva strategia ja valvoa sen täytäntöönpanoa sekä koordinoita yleissopimuksen nojalla tapahtuvaa raportointia.

C. Hajauttaminen, federalisaatio ja delegointi

40. Komitea on havainnut, että monille valtioille on tarpeen painottaa sitä, ettei vallan hajauttaminen hallintoa siirtämällä tai delegoimalla millään tavalla vähennä sopimusvaltion hallituksen suoraa vastuuta täyttää velvollisuutensa kaikkien lainkäyttövaltansa alaisten lasten osalta riippumatta valtion rakenteesta.

41. Komitea toistaa, että valtio, joka on ratifioinut yleissopimuksen tai liittynyt siihen, on kaikissa olosuhteissa vastuussa yleissopimuksen täysimääräisen täytäntöönpanon takaamisesta kaikilla lainkäyttövaltaansa kuuluvilla alueilla. Sopimusvaltioiden on aina kaikissa hajauttamisprosesseissa varmistettava, että viranomaisilla, joille valtaa on siirretty, on tarvittavat taloudelliset, inhimilliset ja muut voimavarat, jotta ne voivat tehokkaasti täyttää yleissopimuksen täytäntöönpanoon liittyvät tehtävänsä. Sopimusvaltioiden hallitusten on säilytettävä itsellään valtuudet vaatia yleissopimuksen täysimääräistä noudattamista hajautetulta hallinnolta tai paikallisviranomaisilta ja perustettava pysyviä valvontajärjestelmiä sen varmistamiseksi, että yleissopimusta kunnioitetaan ja sovelletaan kaikkiin niiden lainkäyttövallan alaisiin lapsiin ilman syrjintää. Lisäksi käytössä on oltava takeet, joilla varmistetaan, ettei hajauttaminen tai vallan siirto johda syrjintään siinä, miten eri alueilla asuvat lapset voivat nauttia oikeuksistaan.

D. Yksityistäminen

42. Palvelujen yksityistämällä voi olla vakavia vaikutuksia lasten oikeuksien tunnustamiseen ja toteuttamiseen. Komitea omisti vuonna 2002 järjestetyn keskustelupäivänsä aiheelle "yksityinen sektori palveluntarjoajana ja sen rooli lapsen oikeuksien täytäntöönpanossa", jolloin yksityinen sektori määriteltiin siten, että se kattaa yritykset, kansalaisjärjestöt ja muut yksityiset järjestöt, sekä voittoa tavoittelevat että voittoa tavoittelemattomat. Yleisen keskustelupäivän jälkeen komitea hyväksyi yksityiskohtaiset suositukset, joihin se kiinnittää sopimusvaltioiden huomion.¹³

43. Komitea painottaa, että yleissopimuksen sopimusvaltioilla on oikeudellinen velvollisuus kunnioittaa ja taata yleissopimuksessa määrätyt lasten oikeudet. Tähän kuuluu velvollisuus varmistaa, että ei-valtiolliset palveluntarjoajat toimivat yleissopimuksen määräysten mukaisesti, mikä näin luo tällaisille toimijoille välillisiä velvollisuuksia.

44. Komitea painottaa, ettei se, että valtio antaa yksityisen sektorin tarjota palveluja, vastata instituutioiden toiminnasta jne., mitenkään vähennä valtion velvollisuutta taata kaikkien yleissopimuksen mukaisten oikeuksien täysimääräinen tunnustaminen ja toteuttaminen kaikille sen lainkäyttövallan alaisille lapsille (2 artiklan 1 kohta ja 3 artiklan 2 kohta). Yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan, että lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikissa lapsia koskevissa toimitissa riippumatta siitä, ovatko nämä julkisten vai yksityisten elinten toimia. Yleissopimuksen 3 artiklan 3 kohdassa edellytetään, että toimivaltaiset elimet (elimet, joilla on asianmukainen oikeudellinen toimivalta) antavat asianmukaisia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti terveyttä sekä henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta. Tämä edellyttää perusteellisia tarkastuksia, jotta voidaan varmistaa yleissopimuksen noudattaminen. Komitea ehdottaa, että käytössä tulisi olla pysyvä valvontajärjestelmä tai -prosessi, jonka tavoitteena on varmistaa, että kaikki valtiolliset ja ei-valtiolliset palveluntarjoajat kunnioittavat yleissopimusta.

E. Täytäntöönpanon valvonta – tarve lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnille ja jälkiarvioinnille

45. Sen varmistaminen, että lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon kaikissa lapsia koskevissa toimitissa (3 artiklan 1 kohta) ja että yleissopimuksen kaikkia määräyksiä kunnioitetaan lainsäädännön ja politiikkojen suunnittelussa ja toteuttamisessa kaikilla hallintotasolla, edellyttää jatkuvaa lapsivaikutusten arviointia (jonka avulla voidaan ennustaa kaikkien ehdotettujen lakien, politiikkojen tai määrärahojen vaikutus lapsiin ja heidän oikeuksistaan nauttimiseen) sekä lapsivaikutusten jälkiarviointia (täytäntöönpanon todellisten vaikutusten arviointia). Tämä prosessi on sisällytettävä hallinnon kaikille tasoille samoin kuin politiikkojen kehittämiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

46. Hallitusten velvollisuutena on suorittaa sisäistä valvontaa ja arviointia. Komitea kuitenkin katsoo, että myös täytäntöönpanossa saavutetun edistyksen riippumaton valvonta on oleellista esimerkiksi parlamentin valiokuntien, kansalaisjärjestöjen, akateemisten laitosten, ammattijärjestöjen, nuorisoryhmien ja riippumattomien ihmisoikeusinstituutioiden toimesta (katso jäljempänä kohta 65).

47. Komitea kiittelee valtioita, jotka ovat hyväksyneet lainsäädäntöä, joka edellyttää vaikutuksia koskevien virallisten selvitysten laatimista ja esittelyä parlamentille ja/tai suurelle yleisölle. Jokaisen valtion tulisi harmita, kuinka se voi varmistaa 3 artiklan 1 kohdan noudattamisen ja tehdä tämän tavalla, joka paremmin edistää lasten ottamista näkyvästi mukaan politiikan suunnitteluun ja heidän oikeuksiensa huomioimista.

F. Tietojen keruu ja analysointi sekä indikaattoreiden kehittäminen

48. Olennaisena osana täytäntöönpanoa on riittävien ja luotettavien tietojen kerääminen lapsista siten, että tiedot on eritelty oikeuksien toteutumisessa esiintyvän syrjinnän ja/tai eroavuuksien tunnistamisen mahdollistavalla tavalla. Komitea muistuttaa sopimusvaltioita siitä, että tiedonkeruun on katettava koko lapsuusaika aina 18 ikävuoteen asti. Sitä on myös koordinoitava koko lainkäyttöalueella, jotta voidaan varmistaa indikaattoreiden kansallinen soveltaminen. Valtioiden tulisi tehdä yhteistyötä asianmukaisten tutkimuslaitosten kanssa ja pyrkiä rakentamaan kattava kuva täytäntöönpanossa saavutetusta edistyksestä sekä kvalitatiivisten että kvantitatiivisten tutkimusten avulla. Määräaikaisraportteja koskevissa raportointiohjeissa edellytetään yksityiskohtaisia ja eriteltyjä tilasto- ja muita tietoja kaikilta yleissopimuksen kattamilta aloilta. On olennaista, ettei pelkästään perusteta tehokkaita tiedonkeruujärjestelmiä vaan myös varmistetaan, että kerätyt tiedot arvioidaan ja niitä käytetään täytäntöönpanossa saavutetun edistyksen arviointiin, ongelmien tunnistamiseen ja kaikkien lapsia koskevien politiikkojen suunnitteluun. Arviointi edellyttää kaikkiin yleissopimuksen takaamiin oikeuksiin liittyvien indikaattoreiden kehittämistä.

49. Komitea kiittelee sopimusvaltioita, jotka ovat ottaneet käyttöön vuosittain julkaistavat kattavat raportit, joissa käsitellään lasten oikeuksien tilaa niiden koko lainkäyttöalueella. Tällaisten raporttien julkistaminen ja laaja levittäminen sekä niistä keskustelu, mukaan lukien parlamentissa, voivat tarjota puitteet yleisön laajalle osallistamiselle täytäntöönpanoon. Käännökset, mukaan lukien lapsiystävälliset versiot, ovat oleellisia lasten ja vähemmistöryhmien osallistamiseksi prosessiin.

50. Komitea painottaa, että monissa tapauksissa ainoastaan lapset itse voivat kertoa, onko heidän oikeutensa tunnustettu ja ovatko ne toteutuneet täysimääräisesti. Lasten haastatteleminen ja käyttäminen tutkijoina (asianmukaisin suojatoimin) on todennäköisesti tärkeä keino esimerkiksi sen selvittämiseksi, missä määrin lasten kansalaisoikeuksia, mukaan lukien 12 artiklassa tunnustettua keskeistä oikeutta saada näkemysensä kuulluksi ja otetuksi huomioon, kunnioitetaan perhepiirissä, kouluissa jne.

G. Lasten tekeminen näkyviksi talousarvioissa

51. Raportointiohjeissaan ja sopimusvaltioiden raportteja käsitellessään komitea on kiinnittänyt runsaasti huomiota niiden voimavarojen määrittämiseen ja analysointiin, jotka on kohdistettu lapsiin kansallisissa ja muissa talousarvioissa.¹⁴ Yksikään valtio ei voi kertoa, täyttääkö se lasten taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet "mahdollisimman täysimääräisesti [...] käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan", kuten edellytetään 4 artiklassa, ellei se voi määrittää sosiaalisektorille kansallisissa ja muissa talousarvioissa osoitettujen määrärahojen osuutta ja tästä lapsille sekä suoraan että välillisesti osoitettujen määrärahojen osuutta. Jotkut valtiot ovat väittäneet, ettei kansallisia talousarvioita ole mahdollista analysoida tällä tavalla. Toiset valtiot ovat kuitenkin tehneet näin ja julkaisevat vuosittain "lasten talousarvion". Komitean on tiedettävä, mihin toimiin on ryhdytty kaikilla hallintotasolla sen varmistamiseksi, että taloudellisessa ja sosiaalisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä talousarviopäätöksissä otetaan ensisijaisesti huomioon lasten etu ja että lapsia, erityisesti syrjäytyneitä ja epäedullisessa asemassa olevia lapsiryhmiä, suojellaan talouspolitiikkojen tai taloudellisten laskusuhdanteiden kielteisiltä vaikutuksilta.

52. Komitea painottaa, etteivät talouspolitiikat koskaan ole neutraaleja lasten oikeuksiin kohdistuvien vaikutustensa osalta, ja komitea onkin ollut hyvin huolestunut siitä, että rakenteellisilla sopeutusohjelmilla ja markkinatalouteen siirtymisellä on usein ollut kielteisiä vaikutuksia lapsiin. Yleissopimuksen 4 artiklan ja muiden määräysten mukaiset täytäntöönpanovelvollisuudet edellyttävät tällaisten politiikkojen muutosten ja mukautusten vaikutusten tiukkaa valvontaa lasten taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien suojelemiseksi.

H. Koulutus ja valmiuksien luominen

53. Komitea painottaa, että valtioiden velvollisuutena on kehittää koulutusta ja luoda valmiuksia kaikille täytäntöönpanoprosessiin osallistuville henkilöille, eli hallituksen virkamiehille, parlamentaarikoille ja oikeuslaitoksen jäsenille, sekä kaikille lasten parissa ja puolesta työskenteleville. Näitä ovat esimerkiksi yhteisöjen johtajat, uskonnolliset johtajat, opettajat, sosiaalityöntekijät ja muut ammattilaiset, mukaan lukien lasten parissa hoito- ja pidätyslaitoksissa työskentelevät, poliisi ja asevoimat, myös rauhanturvajoukot, tiedotusvälineiden henkilöstö ja monet muut henkilöt. Koulutuksen, sekä perus- että täydennyskoulutuksen, on oltava järjestelmällistä ja jatkuvaa. Koulutuksen tavoitteena on painottaa lapsen asemaa ihmisoikeuksien haltijana, lisätä tietoisuutta ja ymmärrystä yleissopimuksesta ja kannustaa aktiivisesti kunnioittamaan sen kaikkia määräyksiä. Komitea odottaa, että yleissopimus otetaan huomioon ammattilaisten koulutussuunnitelmissa, toimintasäännöissä ja kaikeskentelemissä opetussuunnitelmissa. Ymmärrystä ja tietoisuutta ihmisoikeuksista on luonnollisesti edistettävä myös lasten itsensä keskuudessa koulujen opetussuunnitelmien ja muiden keinojen avulla (katso myös jäljempänä 69 kohta ja komitean yleiskommentti nro 1 (2001) koulutuksen tavoitteista).

54. Komitean määräaikaisraportteja koskevissa ohjeissa mainitaan monia koulutukseen liittyviä näkökohtia, kuten erikoistumiskoulutus, jotka ovat oleellisia, jotta kaikki lapset voisivat nauttia oikeuksistaan. Yleissopimuksen johdannossa ja monissa artikloissa korostetaan perheen merkitystä. On erityisen tärkeää sisällyttää lasten oikeuksien edistäminen vanhempainvalmennukseen ja vanhemmuuskoulutukseen.

55. Koulutuksen vaikuttavuutta tulisi arvioida määräajoin, jolloin ei riitä pelkkä yleissopimusta ja sen määräyksiä koskevan tietämyksen arviointi, vaan on arvioitava myös sitä, missä määrin koulutus on edesauttanut sellaisten asenteiden ja käytäntöjen kehittämistä, jotka aktiivisesti edistävät oikeuksista nauttimista lasten parissa.

I. Yhteistyö kansalaisyhteiskunnan kanssa

56. Täytäntöönpano on sopimusvaltioiden velvollisuus, mutta siihen on osallistettava kaikki yhteiskunnan sektorit, myös lapset itse. Komitea tunnustaa, että käytännössä lasten oikeuksien kunnioittamiseen ja taakamiseen liittyvät velvollisuudet eivät koske pelkästään valtiota ja sen määräysvallassa olevia palveluja ja instituutioita vaan myös lapsia, vanhempia, suurperheitä, muita aikuisia ja ei-valtiollisia palveluja ja järjestöjä. Komitea yhtyy esimerkiksi taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean yleiskommenttiin nro 14 (2000), joka koskee oikeutta parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan, ja sen kohtaan 42, jossa todetaan seuraavaa: "Vaikka ainoastaan valtiot ovat yleissopimuksen sopimuspuolia ja siten viime kädessä vastuussa sen noudattamisesta, kaikilla yhteiskunnan jäsenillä – yksilöillä, mukaan lukien terveydenhuollon ammattilaisilla, perheillä, paikallisyhteisöillä, hallitusten välisillä järjestöillä ja kansalaisjärjestöillä, kansalaisyhteiskunnan järjestöillä sekä yksityisellä yritys sektorilla – on velvollisuuksia terveyttä koskevan oikeuden toteuttamisessa. Sopimusvaltioiden tulisi tästä syystä luoda ympäristö, joka edesauttaa näiden velvollisuuksien täyttämistä."

57. Kuten jo edellä painotettiin (katso edellä kohta 12), yleissopimuksen 12 artiklassa edellytetään lasten näkemysten ottamista huomioon kaikissa lapsia koskevissa asioissa, mihin selvästi sisältyy "heidän" yleissopimuksensa täytäntöönpano.

58. Valtion on tehtävä tiivistä yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa niiden laajassa merkityksessä, mutta samalla kunnioitettava niiden autonomiaa. Näitä ovat esimerkiksi ihmisoikeuksiin keskittyvät kansalaisjärjestöt, lasten ja nuorten johtamat järjestöt ja nuorisoryhmät, vanhempien ja perheiden ryhmät, uskonnolliset ryhmät, akateemiset laitokset ja ammattijärjestöt. Kansalaisjärjestöillä oli keskeinen rooli yleissopimuksen laatimisessa, ja niiden osallistaminen täytäntöönpanoprosessiin on välttämätöntä.

59. Komitea panee tyytyväisenä merkille, että on syntynyt kansalaisjärjestöjen yhteenliittymiä ja liittoutumia, jotka ovat sitoutuneet edistämään, suojelemaan ja valvomaan lasten ihmisoikeuksia, ja kehottaa hallituksia antamaan niille määräämätöntä tukea ja kehittämään myönteisiä virallisia ja epävirallisia suhteita niihin. Kansalaisjärjestöjen osallistuminen yleissopimuksen mukaiseen raportointiprosessiin, jolloin ne kuuluvat 45 artiklan a kohdassa määriteltyihin "toimivaltaisiin yhteisöihin", on monissa tapauksissa antanut todellisen sysäyksen sekä täytäntöönpanoprosessille että raportoinnille. Lapsen oikeuksien yleissopimusta varten perustetulla kansalaisjärjestöryhmällä on ollut erittäin tervetullut, vahva ja edistävä vaikutus raportointiprosessiin ja komitean muuhun työhön. Komitea korostaa raportointiohjeissaan, että raportin valmistelussa "tulisi kannustaa ja edistää kansalaisten osallistumista ja hallituksen poliitikkojen julkista tarkastelua".¹⁵ Tiedotusvälineet voivat olla arvokkaita kumppaneita täytäntöönpanoprosessissa (katso myös kohta 70).

J. Kansainvälinen yhteistyö

60. Yleissopimuksen 4 artiklassa painotetaan, että yleissopimuksen täytäntöönpano on maailman kaikkien valtioiden yhteinen tehtävä. Tässä ja muissa yleissopimuksen artikloissa korostetaan kansainvälisen yhteistyön tarvetta.¹⁶ Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjassa (55 ja 56 artiklat) määritellään kansainvälisen taloudellisen ja sosiaalisen yhteistyön yleiset päämäärät ja jäsenet sitoutuvat peruskirjan mukaisesti "toimimaan yhteisesti ja kukin erikseen yhteistyössä järjestön kanssa" näiden päämäärien saavuttamiseksi. Yhdistyneiden kansakuntien vuosituhatjulistuksessa ja muissa maailmanlaajuisissa kokouksissa, kuten lapsia koskeneessa Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen erityisistunnossa, valtiot ovat sitoutuneet erityisesti kansainväliseen yhteistyöhön köyhyyden poistamiseksi.

61. Komitea suosittelee sopimusvaltioille, että yleissopimuksen tulisi muodostaa suoraan tai välillisesti lapsiin liittyvän kansainvälisen kehitysavun puitteet ja että avunantajavaltioiden ohjelmien tulisi olla oikeusperustaisia. Komitea kehottaa valtioita täyttämään kansainvälisesti sovitut tavoitteet, kuten Yhdistyneiden kansakuntien tavoitteen kohdistaa kansainväliseen kehitysapuun 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta. Tämä tavoite toistettiin muiden tavoitteiden ohella Monterreyn konsensusasiakirjassa, joka syntyi vuonna 2002 järjestetyn kansainvälisen kehitysrahoituskokouksen tuloksena.¹⁷ Komitea kannustaa kansainvälistä apua ja tukea saavia sopimusvaltioita kohdistamaan merkittävän osan kyseisestä avusta erityisesti lapsiin. Komitea odottaa, että sopimusvaltiot pystyvät vuosittain määrittämään lasten oikeuksien täytäntöönpanoon varatun kansainvälisen tuen määrän ja osuuden.

62. Komitea kannattaa sitä, että kehittyvien ja avunantajavaltioiden yhteisenä velvollisuutena on toteuttaa 20/20-aloitteen tavoitteet saavuttaa kestäväällä tavalla yleinen pääsy laadukkaisiin sosiaalisiin peruspalveluihin. Komitea huomauttaa, että edistyksen tarkastelemiseksi järjestetyissä kansainvälisissä kokouksissa on tultu siihen johtopäätökseen, että monilla valtioilla tulee olemaan vaikeuksia toteuttaa taloudelliset ja sosiaaliset perusoikeudet, elleivät ne saa lisää voimavaroja ja ellei voimavaroja kohdenneta tehokkaammin. Komitea panee merkille kaikkein pahimmin velkaantuneiden maiden pyrkimykset vähentää köyhyyttä köyhyyden vähentämiseen tähtäävien strategioiden avulla ja tukee näitä pyrkimyksiä. Koska köyhyyden vähentämiseen tähtäävät strategiat ovat keskeisiä maajohtoisia strategioita vuosituhattavoitteiden saavuttamiseksi, niissä on voimakkaasti painotettava lasten oikeuksia. Komitea kehottaa hallituksia, avunantajia ja kansalaisyhteiskuntaa varmistamaan, että lapsilla on selkeä etusija köyhyyden vähentämiseen tähtäävissä strategioissa ja alakohtaisissa kehitystä koskevissa lähestymistavoissa. Sekä köyhyyden vähentämiseen tähtäävien strategioiden että alakohtaisten kehitystä koskevien lähestymistapojen tulisi heijastaa lasten oikeuksien periaatteita ja kokonaisvaltaista, lapsikeskeistä lähestymistapaa, jossa lapset tunnustetaan oikeuksien haltijoiksi. Lisäksi niiden tulisi sisältää lasten kannalta oleelliset kehityksen päämäärät ja tavoitteet.

63. Komitea kannustaa valtioita tarjoamaan ja käyttämään tarpeen mukaan teknistä apua yleissopimuksen täytäntöönpanoprosessissa. Yhdistyneiden kansakuntien lastenrahasto (UNICEF), YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto (OHCHR) ja muut Yhdistyneiden kansakuntien erityisjärjestöt ja Yhdistyneisiin kansakuntiin liittyvät järjestöt voivat tarjota teknistä apua monissa täytäntöönpanoon liittyvissä seikoissa. Sopimusvaltioita kannustetaan kertomaan yleissopimuksen mukaisissa raporteissaan, jos ne ovat kiinnostuneita tekniestä avusta.

64. Edistäänsään kansainvälistä yhteistyötä ja teknistä apua Yhdistyneiden kansakuntien kaikkien erityisjärjestöjen ja siihen liittyvien järjestöjen tulisi käyttää ohjenuoranaan yleissopimusta ja valtavirtaistaa lasten oikeudet kaikissa toimissaan. Niiden tulisi pyrkiä vaikutusvaltansa puitteissa varmistamaan, että kansainvälisellä yhteistyöllä pyritään tukemaan valtioita näiden yleissopimuksen mukaisten velvollisuuksien täyttämiseksi. Samoin Maailmanpankkiryhmän, Kansainvälisen valuuttarahaston ja Maailmankauppajärjestön tulisi varmistaa, että niiden kansainväliseen yhteistyöhön ja taloudelliseen kehitykseen liittyvissä toiminna otetaan ensisijaisesti huomioon lasten etu ja edistetään yleissopimuksen täysimääräistä täytäntöönpanoa.

K. Riippumattomat kansalliset ihmisoikeusinstituutiot

65. Yleiskommentissaan nro 2 (2002), jonka otsikkona on "Riippumattomien kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden rooli lapsen oikeuksien edistämiseksi ja suojelussa", komitea huomauttaa, että "tällaisten instituutioiden perustaminen sisältyy sopimusvaltioiden ratifiointin yhteydessä antamaan sitoumukseen taata yleissopimuksen täytäntöönpano ja edistää lasten oikeuksien yleismaailmallista toteutumista". Riippumattomat ihmisoikeusinstituutiot täydentävät lapsille tarkoitettuja tehokkaita hallintorakenteita, ja niiden oleellisena piirteenä on riippumattomuus: "Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden tulee riippumattomasti valvoa, että sopimusvaltio noudattaa yleissopimusta ja edistyy sen täytäntöönpanossa, ja tehdä kaikki mahdollinen lasten oikeuksien täysimääräisen kunnioittamisen takaamiseksi. Vaikka tämä saattaa edellyttää instituutiolta hankkeita lasten oikeuksien edistämisen ja suojelun tehostamiseksi, hallitus ei kuitenkaan saa siirtää valvontavelvollisuuksiaan kansalliselle instituutiolle. On tärkeää, että instituutio on täysin vapaa laatimaan oman toimintaohjelmansa ja määräämään omista toimistaan."¹⁸ Yleiskommentissa nro 2 annetaan yksityiskohtaisia ohjeita lapsille tarkoitettujen riippumattomien ihmisoikeusinstituutioiden perustamisesta ja toiminnasta.

42 artikla: yleissopimuksen saattaminen aikuisten ja lasten tietoon

"Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan yleissopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksenmukaisesti ja aktiivisesti."

66. Yksilöiden on tiedettävä, mitkä ovat heidän oikeutensa. Perinteisesti useimmissa, ellei jopa kaikissa, yhteiskunnissa lapsia ei ole pidetty oikeuksien haltijoina. Näin ollen 42 artikla on erityisen tärkeä. Jos lasten kanssa tekemisissä olevat aikuiset, lasten vanhemmat ja muut perheenjäsenet, opettajat ja hoitajat eivät ymmärrä yleissopimuksen seurauksia ja erityisesti sitä, että siinä vahvistetaan lapsille yhtäläinen asema oikeussubjekteina, yleissopimuksessa vahvistetut oikeudet jäävät hyvin todennäköisesti toteutumatta useiden lasten osalta.

67. Komitea ehdottaa, että valtiot kehittäisivät kattavan strategian, jolla levitetään tietoa yleissopimuksista kauttaaltaan koko yhteiskunnassa. Tämän tulisi sisältää tietoa sekä valtiollisista että riippumattomista valvontaan ja täytäntöönpanoon osallistuvista elimistä ja siitä, miten niihin voi ottaa yhteyttä. Aivan ensiksi yleissopimuksen teksti on saatettava saataville kaikilla kielillä (komitea kiittelee, että OHCHR on kerännyt yleissopimuksen virallisia ja epävirallisia käännöksiä). Lisäksi tarvitaan strategia yleissopimuksen levittämiseksi lukutaidottomien ihmisten keskuudessa. UNICEF ja kansalaisjärjestöt ovat monissa valtioissa laatineet yleissopimuksesta lapsiystävällisiä versioita eri-ikäisille lapsille – komitea kiittelee ja tukee tätä toimintaa. Näissä versioissa tulisi myös kertoa lapsille, mistä lähteistä he saavat apua ja neuvontaa.

68. Lasten on saatava tietoa oikeuksistaan, ja komitea painottaa, että kaikenkokoisten koulujen opetusohjelmiin tulisi sisällyttää opetusta erityisesti yleissopimuksesta ja yleisesti ihmisoikeuksista. Komitean yleiskommenttia nro 1 (2001), "Koulutuksen tavoitteet", (29 artiklan 1 kohta) tulisi tulkita tämän yhteydessä. Yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohdassa edellytetään, että lapsen koulutuksen tulee pyrkiä "...ihmisoikeuksien ja perusvapauksien [...] kunnioittamisen kehittämiseen...". Yleiskommentissa painotetaan seuraavaa: "Ihmisoikeuskasvatuksen tulisi tarjota tietoa ihmisoikeussopimusten sisällöistä. Samalla lasten tulisi myös oppia ihmisoikeuksista näkemällä, kuinka ihmisoikeusnormeja käytännössä toteutetaan kotona, koulussa tai yhteisön piirissä. Ihmisoikeuskasvatuksen tulisi olla kattava ja elinikäinen prosessi, joka aloitetaan tarkastelemalla ihmisoikeuksien taustalla olevia arvoja lasten jokapäiväisessä elämässä ja kokemuksissa."¹⁹

69. Samoin yleissopimuksesta oppiminen on sisällytettävä kaikkien lasten parissa ja puolesta työskentelevien perus- ja täydennyskoulutukseen (katso edellä kohta 53). Komitea muistuttaa sopimusvaltioita suosituksista, joita se antoi yleissopimuksen hyväksymisen kymmenvuotisjuhlan kunniaksi järjestetyn, yleisiä täytäntöönpanotoimenpiteitä koskeneen kokouksensa jälkeen ja joissa se muistutti, että "tiedon levittäminen ja tietoisuuden lisääminen lapsen oikeuksista on tehokkaampaa silloin, kun se toteutetaan yhteiskunnallisena muutos-, vuorovaikutus- ja vuoropuheluprosessina läksyttämisen asemesta. Tietoisuuden lisääminen tulisi kattaa kaikki yhteiskunnan sektorit, mukaan lukien lapset ja nuoret. Lapsilla, mukaan lukien nuoret, on oikeus osallistua tietoisuuden lisäämiseen oikeuksistaan mahdollisimman täysimääräisesti kehittyvien valmiuksiensa mukaan."²⁰

"Komitea suosittelee, että kaikkien toimien, joilla pyritään tarjoamaan koulutusta lapsen oikeuksista, tulisi olla käytännöllisiä, johdonmukaisia ja sisältyä säännölliseen ammatilliseen koulutukseen, jotta voidaan maksimoida koulutuksen vaikuttavuus kestävyys. Ihmisoikeuskoulutuksessa tulisi hyödyntää osallistavia menetelmiä ja ammattilaisille tulisi tarjota taitoja ja näkemyksiä, jotka mahdollistavat heidän kanssakäymisensä lasten ja nuorten kanssa näiden oikeuksia, arvoa ja itsetuntoa kunnioittavalla tavalla."²¹

70. Tiedotusvälineillä voi olla merkittävä rooli yleissopimuksen ja sitä koskevan tiedon ja ymmärryksen levittämisessä, ja komitea kannustaa niitä osallistumaan vapaaehtoisesti prosessiin, jota myös hallitukset ja kansalaisjärjestöt voivat edistää.²²

44 artiklan 6 kohta: yleissopimuksen mukaisten raporttien julkistaminen laajasti

"Sopimusvaltiot julkistavat omat raporttinsa laajalti yleisölle omassa maassaan."

71. Jotta yleissopimuksen mukaisella raportoinnilla olisi sille kuuluva tärkeä rooli kansallisen tason täytäntöönpanoprosessissa, sen täytyy olla tunnettu aikuisten ja lasten keskuudessa koko sopimusvaltiossa. Raportointiprosessi luo ainutlaatuisen kansainvälisen vastuullisuuden siitä, miten valtiot kohtelevat lapsia ja heidän oikeuksiaan. Jollei raportteja kuitenkaan levitetä eikä niistä käydä rakentavaa keskustelua kansallisella tasolla, on epätodennäköistä, että prosessilla olisi merkittävä vaikutus lasten elämään.

72. Yleissopimuksessa nimenomaisesti vaaditaan valtioita julkistamaan raporttinsa laajasti yleisölle; julkistaminen tulisi tehdä toimitettaessa raportteja komitealle. Raportit olisi saatettava aidosti saataville esimerkiksi kääntämällä ne kaikille kielille ja tekemällä niistä lapsille, vammaisille ja muille henkilöille sopivia versioita. Internet voi olla suureksi avuksi levittämisessä, ja hallituksia ja parlamentteja kehotetaan voimakkaasti laittamaan näitä raportteja verkkosivuilleen.

73. Komitea kehottaa valtioita saattamaan kaiken muun yleissopimuksen mukaisten raporttien tarkasteluun liittyvän dokumentaation laajasti saataville, jotta voitaisiin edistää rakentavaa keskustelua ja hyödyntää dokumentaatiota täytäntöönpanoprosessissa kaikilla tasoilla. Etenkin komitean loppupäätelmät tulisi levittää suurelle yleisölle, mukaan lukien lapsille, ja niistä tulisi käydä parlamentissa yksityiskohtaista kes-

kustelua. Riippumattomat ihmisoikeusinstituutit ja kansalaisjärjestöt voivat merkittävästi auttaa laaja-alaisen keskustelun varmistamisessa. Komitean tiivistelmät tarkasteluistunnoista hallituksen edustajien kanssa auttavat ymmärtämään prosessia ja komitean vaatimuksia, ja myös nämä tulisi saattaa saataville ja niistä tulisi keskustella.

Liite I

MUIDEN KESKEISTEN KANSAINVÄLISTEN IHMISOIKEUSSOPIMUSTEN RATIFIOINTI

Kuten todetaan tämän yleiskommentin kohdassa 17, tarkastellessaan yleisiä täytäntöönpanotoimenpiteitä ja ottaen huomioon ihmisoikeuksien jakamattomuutta ja toisistaan riippuvaisuutta koskevat periaatteet lapsen oikeuksien komitea johdonmukaisesti kehottaa sopimusvaltioita ratifioimaan lapsen oikeuksien yleissopimuksen kaksi valinnaista pöytäkirjaa (jotka koskevat lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin sekä lapsikauppaa ja lasten hyväksikäyttöä prostituutiossa ja pornografiassa) ja kuusi muuta keskeistä kansainvälistä ihmisoikeussopimusta, jolleivät ne ole jo näin tehneet. Käydessään vuoropuhelua sopimusvaltioiden kanssa komitea usein kannustaa niitä harkitsemaan muiden asiaankuuluvien kansainvälisten sopimusten ratifiointia. Näiden sopimusten ohjeellinen luettelo on tässä liitteenä. Komitea päivittää luetteloa aika ajoin.

- Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen liittyvä valinnainen pöytäkirja
- Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen liittyvä toinen valinnainen pöytäkirja kuolemanrangaistuksen poistamisesta
- Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja
- Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja
- Syrjinnän vastustamista opetuksen alalla koskeva yleissopimus
- Pakollista työtä koskeva ILO:n sopimus nro 29 (1930)
- Pakkotyön poistamista koskeva ILO:n sopimus nro 105 (1957)
- Työhön pääsemiseksi vaadittavaa vähimmäisikää koskeva ILO:n yleissopimus nro 138 (1973)
- Lapsityön pahimpia muotoja koskeva ILO:n yleissopimus nro 182 (1999)
- Äitiyssuojelua koskeva ILO:n yleissopimus nro 183 (2000)

- Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus vuodelta 1951, sellaisena kuin se on muutettuna pakolaisten asemaa koskevalla pöytäkirjalla vuodelta 1967
- Ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamista koskeva yleissopimus (1949)
- Orjuutta koskeva yleissopimus (1926)
- Orjuutta koskevaa yleissopimusta muuttava pöytäkirja (1953)
- Lisäsopimus orjuuden, orjakaupan ja orjuuteen verrattavien järjestelmien ja käytännön tukahduttamisesta (1956)
- Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rangaistamisesta (2000)
- Geneven sopimus siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana
- Elokuun 12. päivänä 1949 tehtyjen Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (pöytäkirja I)
- Elokuun 12. päivänä 1949 tehtyjen Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälistä luonnetta vailla olevien aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (pöytäkirja II)
- Kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskeva yleissopimus
- Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussääntö
- Haagin yleissopimus lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa
- Yksityisoikeuden alaa koskeva Haagin yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta
- Vuoden 1996 Haagin yleissopimus toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa

Huomautukset

¹ Komitea muistuttaa sopimusvaltioita siitä, että yleissopimuksen yhteydessä lapsella tarkoitetaan "jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapsen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin" (1 artikla).

² Vuonna 1999 lapsen oikeuksien komitea järjesti kaksipäiväisen työpajan juhlistaakseen lapsen oikeuksien yleissopimuksen kymmenettä vuosipäivää siitä, kun yleissopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksessa. Työpajassa keskityttiin yleisiin täytäntöönpanotoimenpiteisiin, minkä jälkeen komitea hyväksyi yksityiskohtaiset päätelmät ja suositukset (katso CRC/C/90, kohta 291).

³ Yleiset ohjeet, jotka koskevat yleissopimuksen 44 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisesti annettavien sopimusvaltioiden ensimmäisten raporttien muotoa ja sisältöä, CRC/C/5, 15. lokakuuta 1991; yleiset ohjeet, jotka koskevat yleissopimuksen 44 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti annettavien sopimusvaltioiden määräaikaisraporttien muotoa ja sisältöä, CRC/C/58, 20. marraskuuta 1996.

⁴ Ihmisoikeuskomitea, yleiskommentti nro 3 (13. istunto, 1981), 2 artikla: kansallisen tason täytäntöönpano; Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 3 (5. istunto, 1990), sopimusvaltioiden velvollisuuksien luonne (yleissopimuksen 2 artiklan 1 kohta); myös yleiskommentti nro 9 (9. istunto, 1998), yleissopimuksen kansallinen soveltaminen, jossa käsitellään tarkemmin yleiskommentin nro 3 tiettyjä elementtejä. YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto julkaisee säännöllisesti yhteenvedon sopimuselinten yleiskommenteista ja suosituksista (HRI/GEN/1/Rev. 6).

⁵ Yleiskommentti nro 3, HRI/GEN/1/Rev.6, kohta 11, s. 16.

⁶ Ihmisoikeuskomitea, yleiskommentti nro 18 (1989), HRI/GEN/1/Rev.6, s. 147 ja sitä seuraavat sivut.

⁷ Yleiset ohjeet, jotka koskevat lapsen oikeuksien yleissopimuksen 44 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti annettavien sopimusvaltioiden määräaikaisraporttien muotoa ja sisältöä, CRC/C/58, 20. marraskuuta 1996, kohta 11.

⁸ Ihmisoikeuksien maailmankonferenssi, Wien, 14.–25. kesäkuuta 1993, "Wienin julistus ja toimintasuunnitelma", A/CONF.157/23.

⁹ Lasten huippukokous, "Lasten henkiinjäämistä, suojelua ja kehitystä koskeva maailmanjulistus ja toimintasuunnitelma sen täytäntöön panemiseksi 1990-luvulla", CF/WSC/1990/WS-001, Yhdistyneet kansakunnat, New York, 30. syyskuuta 1990.

¹⁰ Ihmisoikeuksien maailmankonferenssi, Wien, 14.–25. kesäkuuta 1993, "Wienin julistus ja toimintasuunnitelma", A/CONF.157/23.

¹¹ *A World Fit for Children*, lapsia koskeneen Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen erityisistunnon tuloksena syntynyt asiakirja, 2002, kohta 59).

¹² Ibid., kohta 61 (a).

¹³ Lapsen oikeuksien komitea, 31. istunnon raportti, syys-lokakuu 2002, yleinen keskustelupäivä aiheesta "yksityissektori palveluntarjoajana ja sen rooli lapsen oikeuksien täytäntöönpanossa", kohdat 630–653.

¹⁴ Yleiset ohjeet, jotka koskevat lapsen oikeuksien yleissopimuksen 44 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti annettavien sopimusvaltioiden määräaikaisraporttien muotoa ja sisältöä, CRC/C/58, 20. marraskuuta 1996, kohta 20.

¹⁵ Ibid., kohta 3.

¹⁶ Yleissopimuksen seuraavat artiklat koskevat selkeästi kansainvälistä yhteistyötä: 7 artiklan 2 kohta; 11 artiklan 2 kohta; 17 artiklan b kohta; 21 artiklan e kohta; 22 artiklan 2 kohta; 23 artiklan 4 kohta; 24 artiklan 4 kohta; 27 artiklan 4 kohta; 28 artiklan 3 kohta; 34 ja 35 artiklat.

¹⁷ Kansainvälisen kehitysrahoituskokouksen raportti, Monterrey, Meksiko, 18.–22. maaliskuuta 2002 (A/Conf.198/11).

¹⁸ HRI/GEN/1/Rev. 6, kohta 25, s. 295.

¹⁹ Ibid., 15, s. 286.

²⁰ Katso CRC/C/90, kohta 291 k).

²¹ Ibid., kohta 291 l).

²² Komitea järjesti yleisen keskustelupäivän aiheesta "lapset ja tiedotusvälineet" vuonna 1996 ja hyväksyi yksityiskohtaiset suositukset (katso CRC/C/57, kohta 242 ja sitä seuraavat kohdat).